

חייל בפעילות מבצעית שאין לו מגילה

שאלה

- א. קריאת מגילה היא אמירת ההלל
 ב. מי שאין לו מגילה
 סיכום

שאלה

מה יעשה חייל אשר נמצא בפעילות מבצעית ואין ברשותו מגילה לקרוא, האם יאמר במקומה את מזמורי ההלל או שלא יאמר כלום.

א. קריאת מגילה היא אמירת ההלל

הגמרא (מגילה יד.) דנה מדוע אין אומרים הלל בפורים, והכי איתא:

"אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה: ומה מעבדות לחירות אמרינן שירה, ממיתה לחיים לא כל שכן? אי הכי הלל נמי נימא! לפי שאין אומרים הלל על נס שבחוצה לארץ. יציאת מצרים דנס שבחוצה לארץ, היכי אמרינן שירה? כדתניא: עד שלא נכנסו ישראל לארץ הוכשרו כל ארצות לומר שירה. משנכנסו ישראל לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה. רב נחמן אמר: קרייתא זו הלילא, רבא אמר: בשלמא התם 'הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה, אלא הכא - הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשורוש? אכתי עבדי אחשורוש אנו. בין לרבא בין לרב נחמן קשיא. והא תניא, משנכנסו לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה, כיון שגלו - חזרו להכשירן הראשון".

מדברי הגמרא מדייק המאירי (ד"ה 'דבר ידוע') כי לדעת רב נחמן מי שאין לו מגילה כשרה לקרות בה, עליו לומר הלל בברכה, שהרי הטעם שאין אומרים הלל הינה מפני קריאת המגילה וכשאין יכול לקרוא צריך לומר הלל. אולם לדעת רבא דטעמו 'אכתי עבדי אחשורוש אנו' גם מי שאין לו מגילה אינו קורא את ההלל. המאירי פוסק כרב נחמן, ואומר שטעמו הוא העיקר ('ראשון נראה עיקר').¹

בעל 'הלכות גדולות' והרמב"ם פסקו כרב נחמן, משום שטעמו של רבא לבדו אינו מספיק לבטל את אמירת ההלל, שהרי הטעם שאנו עבדי אחשורוש הינו מאונס ולא מרצון ובאמת אנו עבדי ה'. וז"ל הרמב"ם (הלכות מגילה פרק ג הלכה ו):
 "ולא תקנו הלל בפורים שקריאת המגילה היא ההלל".

¹ בשו"ת חתם-סופר (סימן קצב) כתב על דברי המאירי: "ומי'מ לית הלכתא כוותיה".

ב. מי שאין לו מגילה

לכאורה מי שאין לו מגילה יצטרך לומר הלל (ע"פ רב נחמן).
 החיד"א (בברכי יוסף סימן תרצג סעיף ג) חולק וסובר כי מכיוון דרבא הוא בתרא הלכה כמותו ואין אומרים כלל הלל בפורים לעולם, ובייחוד דנראה כי לפי הרי"ף (ד), הרא"ש והר"ן רב נחמן נשאר בקושיא, דלשיטתם יש לגרוס 'מתקיף לה רבא בשלמא' ונראה דזוהי שיטתו של המגן אברהם (סימן תרצג ס"ק ב) להלכה, דאין מציאות שאומרים הלל בפורים, דפוסקים אנו כדברי רבא: "אין קורין בו הלל - דבשלמא ביציאת מצרים אמרי' הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה אבל הכא אכתי עבדי אחשורוש אנן". וכ"כ המשנה ברורה. וראיתי כי בשו"ת 'תשובה מאהבה' (חלק א סימן מה) כתב להסביר מדוע הרמב"ם לא פסק כרבא שהוא בתרא אלא כרב נחמן"

"ואפשר דהרמב"ם ס"ל דאין הלכה כרבא במקום דפליג עם ר"נ רבו... עוד נראה לענ"ד דטעמא דרבא אינו אליבא דכולה תנאי (פסחים ק"ז)... מרדכי ואסתר אמרוהו בשעה שעמד עליהן המן הרשע כו' (ועיין פי' רשב"ם שם ד"ה 'שעמדו על היס') וקשה האיך אמרו הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשורוש הא אכתי עבדי אחשורוש נינהו ... וריה"ג לית להו סברת רבא כי עכ"פ נגאלו אז מן המות לחיים".

השולחן ערוך (סימן תרצג סעיף ג) סתם ואמר: "אין קורין בו הלל", וב'שערי תשובה' (שם) ביאר דמהגמרא (במסכת מגילה) לא ניתן ללמוד דיש לומר הלל בברכה, שכן מטרת הגמרא הייתה לבאר מדוע לא תיקנו חכמים לומר הלל בפורים, ומכיוון שלא תיקנו לומר הלל, אזי גם מי שאין לו מגילה אינו אומר הלל בברכה, ומכל-מקום הביא בסוף דבריו דמי שאין לו מגילה יאמר הלל בלי ברכה כקורא תהילים:

"נלענ"ד דעיקר כוונת הש"ס על עיקר התקנה, אבל אחרי שלא נתקן הלל בפורים משום דקריאתה כו' ממילא שאין מקום לקרות הלל מה שלא תיקנוהו חז"ל לאומרה היום, ולענ"ד דאף על פי כן כשאין לו מגילה לקרות יש לו לקרות הלל בלא ברכה שלפניו ושלאחריו כקורא בתהילים, ושפיר דמי. ואף אם יש לו חומש שקורא בו מגילה לעצמו מכל מקום הרוצה לקרות גם הלל בלא ברכה לא הפסיד"².

דעה זו, לומר הלל בלא ברכה הובאה גם בשו"ת 'כתב סופר' (קמ). וכ"פ בשו"ת תשובה מאהבה (שם) למי שאין מגילה:

"הדבר צריך עיון במקומות רבות והנלע"ד כתבתי והדבר עודנה בספק ומי שהולך בדרך ולא היה קורא טרם צאתו או שהלך קודם חדש אדר קורא עכ"פ הלל בלי ברכה".

ממחלוקת זו הסיק בשו"ת תורה לשמה (קצד) דאשה חרשת שאינה יכולה לשמוע את קריאת המגילה, אולם היא יודעת לומר הלל, שתאמר הלל בלי ברכה:

"נראה מכל הנז' דהאשה הנז' נורה לה שתגמור ההלל אך לא תברך עליו" ואין להקשות ולומר דזהו 'מחרף ומגדף' שכן "אם אומרם בעבור נס השייך לאותו יום לית לן בה".

² עיין בשו"ת 'שיבת ציון' (סימן כא) דפסק דאף במקום שאין לו מגילה לא יאמר הלל, וסברתו דע"כ נאמר בגמרא (שבת ק"ח): 'מחרף ומגדף' משום שאינו חייב באמירתה.

אגב, בעניין 'חרש' מרבית הפוסקים סוברים שיקרא את המגילה לעצמו, ובין הפוסקים כך: הב"ח, מג"א, א"א, פרי"ח, שאגת-אריה, הגר"א. וכתב ערוך השלחן דזוהי גם דעתם של הרשב"א, הר"ן, הרשב"ץ והרי"ז, וכן היא מסקנת הביאור-הלכה (סימן תרפט ד"ה 'חרש'):

"וע"כ חרש לעצמו בודאי מחויב לקרות בעצמו כיון שאינו שומע ואף אם יקראנו בלא טעמים ג"כ אין קפידא".

המרחשת (א סימן כב) כתב כי הסיבה שהנשים אינם יכולות להוציא את הגברים ידי חובה בקריאת מגילה, מפני שחייב הקריאה הוא במקום הלל, ובהלל נשים פטורות דזוהי מצוות עשה שהזמן גרמא, (לפי זה בקריאת המגילה בלילה דאין זה משום הלל אלא פרסומי ניסא, הנשים והגברים שווים בדין). ועיין ביחשוקי חמדי (מגילה עמוד קעו) דכתב:

"יתכן שאשה שאינה יכולה לשמוע קריאת מגילה, גם תאמר הלל, שאף שהיא פטורה מההלל של היום, מ"מ מהלל שהיא זכר לנס היא חייבת".

סיכום

לדינא, חייל שאין לו מגילה בפורים (כגון: הנמצא בפעילות מבצעית) יאמר הלל בלי ברכה.

